

Euskarazko hedabideak: datuek erakusten dutena

Medios de comunicación en euskera: lo que muestran los datos

Médias en basque: ce que montrent les données

Media in Basque: what the data show

ZUBEROGOITIA, Aitor
Mondragon Unibertsitatea

BIDEGAIN, Eneko
Mondragon Unibertsitatea

EGAÑA, Txema
Mondragon Unibertsitatea

GOSTIN, Andres
Mondragon Unibertsitatea

LARRAÑAGA, Ainhoa
Mondragon Unibertsitatea
(Hezikom ikerketa-taldea)

Noiz jaso: 2016-04-07
Noiz onartua: 2016-05-29

Euskera. 2015, 60, 2. 673-698. Bilbo
ISSN 0210-1564

Euskararen sustapena eta hedabideak aztertzen dira artikuluko honetan. Horretarako, euskarazko hedabideen kontsumoari erreparatu zaio lehenengo eta behin: zenbait ikerketatan (Jauriaritzaren 2015eko *Euskarazko hedabideak* azterketa eta Salcesen 2016ko *Euskaldunak komunikabideen aurrean* doktorego-tesia, besteak beste) bildutako datuen berri eman eta gero, datu horien analisia egiterakoan detekta daitezkeen korapilo batzuetan jarri da arreta, berauen inguruko hausnarketa partekatuak etorkizuneko politikak definitzen eta euskarazko komunikazio-eremuaren joko-zelaia zehazten lagun dezakeelakoan.

Hitz-gakoak: euskara, hedabideak, hedabideen kontsumoa, audientzia-ikerketak, EITB, Hekimen.

En este artículo se analizan los medios de comunicación y la promoción del euskera. Para ello, nos hemos fijado en primer lugar en el consumo de los medios de comunicación en euskera: hemos puesto el foco en los datos recogidos de varias investigaciones (entre otras; estudio del Gobierno Vasco *Euskarazko hedabideak* de 2015, tesis doctoral de Salces *Euskaldunak komunikabideen aurrean*) y en algunos interrogantes que se pueden derivar del análisis de esos datos. Pensamos que las reflexiones compartidas sobre estas interrogantes, pueden ayudar a detallar las políticas del futuro y a definir a su vez el campo de juego del área comunicativa en euskera.

Palabras clave: Euskera, medios de comunicación, consumo mediático, estudios de audiencia, EITB, Hekimen.

Cet article analyse les médias et la promotion de la langue basque. Nous nous sommes intéressés en premier lieu à la consommation des médias en langue basque : nous avons observé de plus près les données collectées lors de plusieurs recherches (entre autres, l'étude réalisée par le Gouvernement Basque en 2015 *Euskarazko hedabideak*, thèse de doctorat de Salces *Euskaldunak komunikabideen aurrean*) et nous avons étudié aussi les questions qui peuvent découler de l'analyse de ces données. Nous pensons que les réflexions partagées sur ces questions peuvent apporter leur contribution à l'élaboration des futures politiques et en même temps à la définition du domaine d'intervention.

Mots-clés: Basque, médias, consommation des médias, études d'audience, EITB, Hekimen.

This article analyzes the Media and the promotion of Basque language. For that purpose, first of all we have studied the consumption of Basque media: we have specially paid attention to the information obtained from several researches (among others, the study done by the Basque Government *Euskarazko hedabideak* of 2015, or the doctoral thesis of Salces *Euskaldunak komunikabideen aurrean*) and to some questions that could be derived from their analysis. We think that shared reflections about these questions, could help to define future politics and, at the same time, the field of Basque language communication.

Keywords: Basque language, media, media consumption, audience research, EITB, Hekimen.

1. Atarikoak: hedabideen garrantzi estrategikoak

Maiz esan izan da hizkuntza-komunitateak kohesionatzeko tresna garrantzitsuak izan daitezkeela hedabideak, euren jardunarekin erreferentzia-esparru jakinak zurkaizten dituztelako; esan izan da, halaber, hedabideak ispilu direla eta hizkuntza-komunitateek euren buruak egunero islatuta ikus ditzaketela euren hizkuntzan diharduten komunikabideetan.

Salcesek Cormack aipatuz dioen moduan, gaur egungo gizartean hizkuntza gutxituentzat «funtsezkoa» da komunikabideak izatea, «arrazoi sinbolikoak, politikoak eta ekonomikoak direla medio.» (Salces, 2016: 255). Ez alferrik, Cormack Europa Mendebaldeko hizkuntza gutxituetako hedabideak hizpide dituen artikulu-bilduma erreferentzial baten editore da Houriganekin batera: *Minority Language Media. Concepts, Critiques and Case Studies* (2007). Edozelan ere, bilduma horretako artikuluetak batean Cormackek berak dioenaren arabera (Cormack eta Hourigan, 2007: 52), ebidentzia enpirikoak falta dira hizkuntza gutxituetako hedabideen jardunaren eta hizkuntza normalizazioaren artean kausa-efektu harremanak daudela egiaztatzeko; gisa berean mintzo da Jones ere Europako hizkuntza gutxituei eta hedabideei buruzko beste lan batean, baina honako hau gaineratzen du puntuan: «However, researchers of minority language media, including those who point to lack of direct, causal empirical evidence, have continued to draw attention to the indirect benefits of having media operating in one's own language» (Jones, 2013: 62).

Horregatik ziurrenik, gaiaren estrategikotasunaz jabetuta, frankismo-osteko estreinako Jaurlaritzaren lehentasunetako bat euskarazko irrati-telebistak apailatzea izan zen; Ramon Labaien orduko Kultura sailburuaren ardurapean burutu ziren antolaketa-lan horiek, eta, berak zioen moduan (Azurmendi, 2004an aipatua), helburua argia zen: euskara sustatzeko azpiegiturak eraikitzea. Halaxe geratu zen jasota EITBren sorrera-legean ere, Amezaga eta Aranek ondo seinalatzen duten moduan:

EITB sorrarazi zuen Legeak (*Euskal Irrati-Telebista (EITB) Herri Erakundea sortzeko 5/1982 Legea*) bi eginkizun nagusi aitortzen zizkien irrati eta telebista publikoei: herritarren informazio eta partehartze politikoa bata, eta euskara eta euskal kulturaren sustapena, bestea. Horrela, lege

horren babesean sortutako komunikabideak «*herritar euskaldunak argipide eta politikan eskuhartzeko lehen-lehen mailako bide direnez eratzten dira, eta bai hezkuntzarekiko eta euskal kulturaren suztapen eta zabalkundearekiko gure erapidetzaren oinarritzko lankidetasun-tresna direnez ere, euskeraren suztapena eta zabalkundea bereziki kontutan izanik*» (5/1982 Legearen aitzinsolasa). (Amezaga eta Arana, 2008: 39-40)

Herri-ekimenean oinarrituriko euskalgintzaren jardunaren ardatzetako bat ere hedabidegintza izan zen 1980ko hamarraldian, eta hamarraldi amaieran ikusi ziren ahalegin horren fruituak: 1988ko abenduaren 2an, batetik, *Arrasate Press* astekari profesionala jaio zen, eta haren atzetik sortu ziren, euskara-elkarteek bultzatuta eta euskara sustatzeko asmoz betiere, formula berean oinarrituriko beste hainbat herri-aldizkari (Aranzabal, 1998); bestetik, *Egunkaria* Sortzen plataformaren inguruan bildutako euskaltzaleek *Euskaldunon Egunkaria*-ren estreinako zenbakia kaleratzea lortu zuten 1990eko abenduaren 6an (Zalakain, 1993).

Ugari izan dira harrezkero hedabide hauei eta euskalgintzan duten eraginari buruz plazaratu diren ikerketa eta gogoetak (ikus adibidez Camacho, 2002; Basterretxea, 2003; Zuberogoitia, 2003). Ez da harritzekoa, hortaz, Euskaltzaindiak ere 2015eko azaroan bere XX. Jagon Jardunaldia *Hedabideak euskararen sustapenean* gaiari eskaini izana. Euskarazko hedabideen inguruko hainbat datu plazaratu ziren bertan: Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzaren (HPS) *Euskarazko hedabideak* ikerketa-koak, besteak beste; handik gutxira, 2016ko otsailean, *Euskaldunak komunikabideen aurrean: iritzien, jarreraren eta ohituren azterketa kualitatibo eta kuantitatiboa* doktorego-tesia aurkeztu zuen Gorka Salcesek. Iturri horietatik eta beste zenbaitetatik ateratako informazioa sintetizatu eta hausnarke-tarako zenbait puntu nabarmenduko ditugu artikuluko honetan.

2. Euskarazko hedabideen kontsumoa

Esandako moduan, HPSk *Euskarazko Hedabideak* ikerketa egin zuen 2015ean euskarazko hedabideen audientziari buruz, telefono bidezko inkestaren bitartez:

Euskarazko hedabideen arloan inoiz egindako inkestarik handiena da. Urtarril eta uztail artean egin zuten lana, telefono bidezko 8.100 elkarrizketaren bidez. Kontsumitzaile potentzial gisa hartu dituzte euskaldunak eta euskaldun hartzaileen zati bat –galdetu diete telebista edo irratia ondo edo nahiko ondo ulertzeko gai diren, edo aldizkari bat irakur dezaketen–. Azkenean, laginaren %94 ziren euskaldunak, eta hartzaileak, %6. Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako hiltzunez gain, aintzat hartu dituzte Nafarroako eremu euskaldunekoak eta mistokoak, eta Lapurdiko sei udalerritakoak.

Metodologiari dagokionez, audientziak neurtzeko beste ikerketa batzuen irizpideei segitu diete. Bi datu ageri dira: galdera egiteko bezperan zenbatek kontsumitu duten hedabidea, eta asteko kopurua zenbatekoa den. Ikerketa honetan, halere, bi aldagai aintzat hartu behar dira. Batetik, oso izaera ezberdineko hedabideak ikertu dituztela –egunkariak, astekariak...–; bestetik, BERRIari dagokionez, astearteetan ere galdetu dutela –bezperan ez du aletik–. (Goikoetxea, 2015)

Patxi Baztarrika Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako sailburuordeak Euskaltzaindiaren XX. Jagon Jardunaldian eman zuen HPSren 2015eko ikerketa horrek bistaraturiko datu esanguratsuenen berri. Esan dezagun ezer baino lehen euskarazko hedabideei begira jarrita multzo handi bi egin daitezkeela: batetik, publikoak ez diren hedabideak (euretako gehienak Hekimen elkartearen inguruan bilduta dauden herri-ekimeneko hedabideak dira; elkarte horri buruz ikus *Argia*, 2012); bestetik, EITBren aterkipean bildutako hedabide publikoak.

Publikoak ez diren hedabideen artean ere, bestalde, badago hedabide-multzo hau beste bloke bitan bereizterik bakoitzaren eragin-eremuari erreparatuta:

- Batetik, tokikoak; hemen ere euretako batzuk *Hitz*a markarekin Berria Taldearen inguruan ardaztutakoak, beste batzuk (talde ugariena, 26 bazkide eta 60 hedabide orotara) Tokikom elkartearen inguruan bilduak, eta independente batzuk ere bai azkenik.
- Bestetik, nazionalak, Euskal Herriko zazpi probintziak eragin-eremutzat dituztenak.

Tokikoen eta nazionalen arteko erdibideko eremu batean koka daitezke, azkenik, eskualdea baino esparru zabalagoa hartuagatik nazio osoa eragin-eremutzat ez duten beste zenbait hedabide, hala nola Bizkaia Irratia edota Ipar Euskal Herriko Euskal Irratiak. Zehatz dezagun, hori bai, eragin-eremuarena asko lausotu dela hedabideek sarerako jauzia eman zuten zuzen geroztik, gaur egun komunikabidea paperean edo uhin bidez leku askotara ez heldu arren ia noranahi irits baitaiteke Internet baliatuta.

2.1. Herri-ekimeneko hedabide nagusien kontsumoa

Herri-ekimeneko hedabide nazionalen begira jarrita, HPSren ikerketaren arabera 36.644 lagunek irakurri zuten *Berria* galdeketa bezperan. *Berria*-k, ordea, beste datu bati erreparatu zion:

Asteazkeneko irakurleak zenbaturik, 117.000 kontsumitzaile baino gehiago dauzka euskarazko egunkari nazionalak. Zatiirik handiena egunero-eguneroko irakurleak dira: 62.000 lagun. Horiei erantsi behar zaizkie asteazkeneko tartekako hartzen dutenak, egun batzuetan: 55.000 lagun baino gehiago. Eusko Jaurlaritzaren inkestak dio 690.000 hitzun direla euskarazko komunikabideak kontsumitzeko gai. Horrenbestez, asteazkeneko irakurle horiek kontuan harturik, **BERRIA** haietako %17rengana heltzen da. (Goikoetxea, 2015)

Salcesen tesian, bestalde, CIES etxearen 2014ra arteko datuak ageri dira, urte horretakoak barne, eta horien arabera 52.400 lagunek irakurri zuten *Berria* Hego Euskal Herrian galdeketa egin aurreko egunean 2014an, eta 100.000 pasatxo ziren hileroko irakurleak; «euskarazko egunkaria», ondorioztatzen du Salcesek (2016: 457-458), «bere balizko irakurleen %7k irakurtzen baitu (...)»¹.

¹ Alberto Barandiaran Hekimen-eko zuzendariak antzeko irismen-zifra (%8) aipatu zuen Eusko Legebiltzarrean 2016ko martxoaren 9an eginiko agerraldian: «Inkesta soziolinguistikoaren arabera, 714.000 dira 16 urtetik gorako euskaldunak gehi gaitasun nahikoa duten ia euskaldunen multzoa. (...) Espainian, 38 milioi lagun inguru dira hedabideen publiko potentziala. *El País*, esaterako, publiko horren %4rengana iristen da; *El Mundo* %3rengana. Katalunian, *Ara* %3rengana iristen da, *El Punt-Avui*-ren antzera. Bada *Berria*, gurean, %8rengana iristen da.» (Hekimen, 2016).

Hedabide nazionalekin jarraituz, HPSren ikerketaren arabera 9.850 lagunek erantzun zuten bezperan *Argia* irakurri zutela. CIESen 2014ko datuak, aldiz, *Argia* astero eta hilero irakurtzen duten lagunetz mintzo dira: «(...) astero 50.000 irakurletik gora du, eta hilero 135.100 pertsonak ikuskatzen du» (Salces, 2016: 480).

Tokiko informazioak pizten duen interesaren erakusgarri da, berriz, beste datu hau:

Aipatzeko modukoa da *Hitza* guztien erabiltzaile kopuruak nazio mailako *Berria*-rena gainditzen duela. Horrek azalduko luke *Hitza* presente dagoen zonaldeetan gainontzeko eremuetan oso apala den euskarazko prentsaren merkatu kuotak nabarmen gora egitea, CIES-en datuen arabera. (Salces, 2016: 600-601)

Zenbat aleri buruz ari gara baina? Hona erantzuna:

(...) eskualdeetako *Hitza* egunkari guztien artean 100.300 irakurle biltzen dituzte egunero [astearte, ostegun eta ostiraletan kalera-zen dira eskualdeetako *Hitza*-k, eta ostiraletan herrialdeetakoak], eta 160.400 hilero. Eguneroko irakurle kopuruak behera egin du 2010etik, eta hileroko datuek behera egin dute etengabe bildutako lehen datutik. (Salces, 2016: 480)

HPSren 2015eko ikerketak tokiko beste hedabide batzuei buruz erakutsitako datuak eman zituen Baztarririk XX. Jagon Jardunaldian: galdeketa horren arabera, 11.000 irakurlek irakurri zuten *Anboto*-ren azken zenbakia, 12.000k *Ttipi-Ttapa*-rena eta 18.000k *Goiena*-rena. Barandiaranen arabera, «*Anboto* hedabide irakurriena da Durangaldean, eta *Goiena*, Debagoienean. *Ttipi-Ttapa*, Baztan-Bidasoan» (Hekimen, 2016). Nolanahi dela, HPSren ikerketan ageri diren zifrak kasu honetan ere beste ikerketa batzuetakoak baino apalagoak dira; ikus ditzagun adibidez CIESen 2014ko datuak:

(...) urte serie guztian presente dauden agerkari bakarrak *Goiena* eta *Ttipi-Ttapa* dira. Debagoieneko astekariari dagokionez, 2008 eta 2014 artean behera egin du bere irakurle kopuruak, asteroko zein hileroko sailetan. Hala eta guztiz ere, emaitza aipagarriak izaten jarraitzen du, 34.100 lagunek irakurtzen baitute astero, eta 46.000k hilero. *Ttipi-Ttapa*-k ere oso emaitza onak lortzen ditu, hamabostero

27.200 irakurle lortzen baititu; hilero, berriz, 31.100 pertsonak irakurtzen du Nafarroako mendialdeko agerkaria.²

Tokikoek prentsan lortzen duten irismen hori askoz mugatuagoa da ikus-entzunezkoetan: Hizkuntza Politikarako sailburuordeak XX. Jagon Jardunaldian adierazitakoaren arabera, Hamaika Telebista (ez da ez erabat tokiko ez erabat nazional) 5.480 lagunek ikusi zuten bezperan eta Goiena Telebista 2.000 lagun pasak. CIESen 2014ko datuen arabera, aldiz, positiboa da Hamaika Telebistaren bilakaera,

2010az geroztik 20.000 ikusle irabazi eta bere emaitzak hirukoiztu baititu [32.300 ikusle]. Eskualdeko telebistei dagokienez, Goiena Telebistak lortzen du ikus-entzule kopururik handiena, urteetan zehar nahiko egonkorra dena, gainera [8.400 ikusle 2014an]. Azken honengandik alde handira daude 28 kanala [2.600], Oizmendi Telebista [2.200] eta 2014an oso beherakada handia jasan zuen Goierri Telebista [1.600]. Azkenik, Erlo Telebistak oso emaitza apalak lortzen ditu [500 ikusle]. (Salces, 2016: 495-496).

Hego Euskal Herriko euskarazko irrati ez publikoei gagozkiela, Bizkaia Irratia (ia 6.000 entzule) eta Arrate Irratia (ia 5.000 entzule) ageri dira lehen postuetan CIESen 2014ko datuetan (laster ikusiko ditugun Euskadi Irratia eta Gaztearen datuetatik oso urrun), eta horien atzetik datoz nagusiki euskaraz diharduen Info7, Euskalerrria Irratia, Segura Irratia, Xorroxin edota Bilbo Hiria (Salces, 2016: 493). Jaurlaritzaren 2015eko ikerketaren rankingaren lehen bi postuak aldatu egiten dira, Arrate Irratia ageri baita lehen postuan ia 11.000 entzulerekin eta Bizkaia Irratia bigarren 7.253ekin.

Arlo honetan, alabaina, arretaz jarraitzeko moduko kasua da Ipar Euskal Herriko Euskal Irratiak federazioan biltzen diren irratiarena (Antxeta Irratia, Gure Irratia, Irulegiko Irratia eta Xiberoko Botza; beraien programazioaren %80 lau irratiak elkarturik eskaintzen dute, eta gainerako %20 tokian toki-

² Jaurlaritzaren HEHOBAta diru-laguntza baliatuta, irakurleek tokikoen ildo editorialaz zein produktuen kalitateari buruz zeukaten iritziaz edota berauek kontsumitzen ematen zuten denboraz azterketa egin zuen Aztikerrek, Topaguneak eskatuta; bertatik ateratako emaitzen oso balorazio positiboa egin zuten tokiko hedabideek. Ikus horri buruz Topagunea, 2011: 14-18.

ko gaiekin osatzen du irrati bakoitzak)³. Ipsos-ek Euskararen Erakunde Publikoak eskatuta 2006an eginiko ikerketaren arabera, Euskal Irratiak federazioa zazpigarren irratiarik entzunena zen Ipar Euskal Herrian; eskualdetik eskualdera gorabehera handiak antzeman zitezkeen, hori bai: «Nafarroa Beherean katerik kontsumituena da, herrialdekoen %39k egunero entzuten baitu; BAM hirigunean, berriz, %3koa baino ez da haren sarbidea» (Salces, 2016: 558-559). Jose Luis Aizpuru Euskal Irratiak federazioko erredaktoreburuak XX. Jagon Jardunaldian erantsi zuenez, ikerketa horren arabera Lapurdin %9koa da Euskal Irratien irismen-maila, %22koa Zuberoan, eta, Ipar Euskal Herria orotara hartuta, biztanleriaren %11k entzuten ditu. Orain-tsuagoko neurketetara etorrira, Médiamétrie enpresak 2013an eginiko neurketaren arabera Gure Irratiak eta Irulegiko Irratiak⁴ %5,5 inguruko merkatu-kuota lortzen dute biek batera Ipar Euskal Herrian: 14.000 entzule inguru bien artean (Salces, 2016: 545-546).

Prentsaren hedapenez mintzatu garenean, bestalde, paperezkoaz ari ginen, baina gaur egun hori bezain garrantzitsu edo are garrantzitsuago dira hedabideen webguneak edo propio sarera begira sortutako atari berriemai-leak. Horietan ere nagusi da erdara: Prospekzio Soziologikoen Kabinetearen 2015eko datuen arabera, adibidez, EAEn *El Correo* edota *Diario Vasco*-ren atarietara konektatzen dira komunikabideen webguneak erabiltzen dituzte-nen %62, *El País*-enera %16, *Noticias* taldeko egunkarienetara %12, *El Mundo*-renera %11, *Naiz*-era %7 eta *Berria*-ren webgunera %4. (Salces, 2016: 609n aipatua).⁵

Hekimen-eko hedabideek Sarean presentzia izateko ahalegina egin dute azken urteetan, eta euren Interneteko trafikoa %76,4 hazi da 2011 eta 2015 bitartean: «2011tik 2015era. 2011. urtean 10,2 milioi saio bildu zituzten Hekimeneko euskarazko hedabideek, eta, 2015ean, 18,1 milioi» (Urkizu,

³ <http://euskalirradiak.eus/federazioa.html>

⁴ Salcesek dioenez (2016: 544), Médiamétriek «Xiberoko Botzaren audientzia 1995 eta 2002 artean baino ez zuen neurtu; azken urte horretan irrati zuberotarra aintzat hartzeari utzi zion audientziak Ipar Euskal Herriko populazioaren ehuneko oso txikia osatzen zuelako.»

⁵ Euskarazkoen artean, aintzat hartzekoa da saretik eta sarerako jaiotako *Zuzen* eta *Sustatu* atari berriemaileen jarduna ere (berauren trafikoari buruz, ikus Codesyntax, 2015 eta *Zuzen*, 2015).

2016a). Azpimarratzekoa da Hekimeneko hedabide nazionalek sare sozialetan duten jarraitzaile-kopurua: 2016ko martxo erdian, berbarako, @berria-k 42.000 jarraitzaile zituen Twitterren, @argia-k 24.000 eta @HamaiKaTb-k 12.000. Azpimarratzekoa da, paperean eta Interneteko bisita-kopuruan baino alde txikiagoa dagoelako Twitterren EAEn, Nafarroan zein Ipar Euskal Herrian nagusi diren kazetekiko (@Diariovasco.com: 51.000; @elcorreo_com: 78.000; @DiariodeNavarra: 58.000; @SO_Paysbasque: 8.900).

2.2. EITB taldeko euskarazko hedabideen kontsumoa

Hekimen-eko hedabideek lortutako erreferentzialtasunaren adierazgarri da sare sozialetan daukaten jarraitzaile kopurua. Ikusi berri ditugu bertako hedabide batzuek 2016ko martxo erdialdean Twitterren zuten jarraitzaile kopurua; EITB taldeko euskarazko hedabideetara etorrira, @euskadi_irratia-k 11.873 jarraitzaile zituen data berean, @gaztea-k 21.578 eta @eitbAlbisteak 10.431. RebeKa Garai EITBren Ikerketa eta Audientzia saileko arduradunaren arabera (komunikazio pertsonala, 2016-02-08), berriz, eitb.eus atariaren euskarazko bertsoiak hilero batez beste 256.141 bisitari bakar izan zituen 2015ean.

2015eko *Euskarazko hedabideak* lanak erakusten duenez, bestalde, 133.000 lagunek esan zuten bezperan Euskadi Irratia entzun zutela, eta 112.000k Gaztea entzun zutela. Antzeko zifrak (apur bat altuagoak) eman zituen CIESen 2015eko abenduko neurketak: 149.000 entzule Euskadi Irratiak (bere historiako daturik onena) eta 119.000 Gazteak (*Deia*, 2015). CIESen datu horiek gogoan, hona Salcesen hausnarketa:

Hego Euskal Herriko kate nagusien artean euskarazko nazio mailako irratia dira euren publiko potentzialaren baitan entzule-kuotarik altuenak lortzen dituztenak, datu absolutuetan entzule kopururik handienak dituzten erdarazko irratiaren aurretik ere. Telebistaren eta prentsaren esparruetan, berriz, euskarazkoek euren balizko erabilzaileen artean duten arrakasta aski mugatuagoa da. (Salces, 2016: 571-572)

Prentsaren kasuan hala dela ikusi berri dugu. Fokua telebistan jarriz gero, HPSren 2015eko ikerketaren arabera bezperan 233.000 lagunek ikusi zuten ETB1 eta 25.500ek ETB3. Kantar Mediak ehunekotan eskaintzen dizkigu urte bereko datuak: «Telebistako audientziak Hego Euskal Herrian neur-tzen direnetik, 1992tik, batez besteko urte pobreena izan dute 2015. urtea ETB1ek eta ETB2k. Euskarazko kateak %1,9ko ikusle kuota izan du, aurre-ko urtean baino hamarreko bat gutxiago» (Urkizu, 2016c). Rebeke Garaik (komunikazio pertsonala, 2016-05-18) datu absolutuetara itzuli dizkigu ehuneko horiek: «Kantar Mediaren eguneroko audientzia metatuari dago-kionez, 2015eko batez besteko emaitzak EAEn hauexek dira: ETB1ek 263.000 ikusle eta ETB3k 95.000».

Ezin da ahaztu badirela euskarazko katearen kontsumoaren jaitsiera hein batean azal dezaketen faktore batzuk: azken urteotan digitalizazioarekin telebista-kateak asko ugaldtu izana, banda zabalaren hedapenarekin ikus-en-tzunezko kontsumoaren zati bat Internetera eta bertako askotariko ikus-en-tzunezko plataformetara mugitu izana edota EITB taldeak azken urteotan izaniko aurrekontu-murrizketak, adibidez.

Kontuak kontu, datu horiek guztiek euskarazko hedabideen panorama marrazten laguntzen dute, baita gogoetarako puntu zenbait azaleratu ere. Puntu horiek jorratuko ditugu hurrengo atalean.

3. Arretagune batzuk

Aipatu berri ditugun datu kuantitatiboetatik eta Salcesek (2016) eginiko ikerketa kualitatibotik (Euskal Herriko zazpi probintzietako 41 lagun elka-rrizketatu eta euskarazko hedabideez duten iritzia eskatu zien) ondorio ba-zuk inferituko ditugu hurrengo lerroetan.

3.1. Aldaketa soziolinguistikoak eta problematika berriak

Argi geratzen den kontuetako bat da euskarazko hedabideek *aingura lin-guistikoaren funtzioa* (Salces, 2016: 651) betetzen dutela inguru erdaldune-

tako euskaldunentzat, hauek euskararekin daukaten kontaktu bakarraren berme diren heinean. Hori dela eta, euskarazko hedabideekiko gutxieneko esposizioa ziurtatu beharra dago, bai kontaktu hori gal ez dadin, bai normaltasuna eta ohitura eraikitze aldera.

Bada beste faktore bat oso aintzat hartu beharrekoa, zerikusi zuzena daukana azken urteotan izaniko aldaketa soziolinguistikoekin:

Euskaldunen taldea 528.521 kide izatetik 714.136 lagun izatera igaro da 20 urteren bueltan, V. Inkesta Soziolinguistikoak erakusten digunez [16 urtez azpiko biztanleak aintzat hartu barik]. (...) biztanleen %20k baino gutxiagok euskaraz dakien eskualdeak gero eta gutxiago dira, EAEn bederen. Aitzitik, euskararen arnasguneek, hots, biztanleen %80 baino gehiago elebidun diren eremuek, 1981an baino herri gutxiago biltzen dituzte euren baitan. (...) 2006an EAEko euskaldunen gehiengoa (%60) dagoeneko ez baitzen euskaldunetz soilik osatutako etxeetan bizi, etxe mistoetan baizik. (Salces, 2016: 31-32)

Etxe elebakarrak, beraz, geroz eta gutxiago dira, baina, aldi berean, geroz eta gehiago dira etxe mistoak (%60 EAEn), hots, euren baitan hartzen dituztenak euskaldunak eta euskaldun ez direnak. Honek bete-betean eragiten dio hedabideen kontsumoari; etxe horietan kide guztiak telebistari begira daudenean, adibidez, pentsatzekoa da ez dutela euskarazko telebista-katerik jarriko, euretariko batzuk ez direlako bertako edukia ulertzeko gai. Euskararen ezagutza hedatu ahala arazo hori berez konponduko da agian, baina ondo legoke bitartean denen ulermena bermatzeko formula posibleak aztertzea (azpтитuluak baliatzeko aukera, adibidez)⁶.

⁶ Honen harira, Euskararen Erakunde Publikoak 2006an Ipar Euskal Herrian eginiko ikerketan atentzioa ematen duen datu bat ageri da: «Euskal Irratien entzuleen %75 baino ez zela euskalduna, Euskadi Irratiaren kasuan %69ra jaisten zela entzule euskaldunen proportzioa, eta Gaztea pizten zutenen %54k baino ez zekiela euskaraz» (Salces, 2016: 564).

3.2. Hedabideen ideologia: audientziaren pertzepzioa

Salcesek eginiko elkarrizketetan (2016) euskarazko hedabideen lerratze politiko agerikoa aipatzen da oro har, tokikoetan izan ezik. Gainerakoen artean gehien aipatu direnei erreparatuz, ETB EAJren eragin-eremuan kokatzen dute gehienek, eta *Berria* ezkerrekotzat eta abertzaletzat jotzen dute oro har.

3.3. Gazteak eta hedabideak

CIESen arabera (Salces, 2016n aipatua) oso baxua da euskarazko komunikabideak erabiltzen dituen gazteen proportzioa. *Gaztea* irratia da salbuespen. Paradoxikoa dirudi hein batean, populazio-segmentu hori baita euskara gehien dakiena. Ondorio berera iritsi ziren Egaña, Zuberogoitia eta Bidegain ere (2015) euskal gazteen informazio-kontsumoa aztertzean, eta iradoki zuten Mendebaldean oro har nagusi den joera batekin zerikusi zuzena izan dezakeela fenomeno horrek: gazteek informaziotik entretenimendurako jauzia eman izanarekin, alegia. Gai honek hurrengo puntura garamatza zuzenean.

3.4. Geroz eta kontsumo hedonistagoa

Mendebaldean gazteek informaziotik entretenimendurako jauzia eman dutela aipatu berri dugu. Lerrootara ekarri dugun hurrengo aipuak ere hori pentsarazten digu:

Hortaz, txarto sentiarazten dieten berri txarrak ikustea baino nahiago dute eduki sozialekin edo politikoekin inolako zerikusirik ez duten emankizunak ikustea, entretenimenduzkoak, alegia.

Batik bat entretenimenduzko erabilera egiten duten elkarrizketatuen ezaugarriei dagokienez, 35 urte edo gutxiago dituzte, emakumeak dira eta hedabideen kontsumo gehiena erdaraz egiten dute.

Ez da euskararekiko atxikimendu faltaren ondorio, taldekide gehienek erabiltzen baitute, eta, horrez gain, guztiek baitute hareki-

ko motibaziorik (sinbolikoa edo instrumentala izan). Gazte hauek erdarazkoetara jotzeak berriz ere behartzen gaitu hizkuntza bateko komunikabideek eskaintza anitza izateak duen garrantzia soslaia guztietako erabiltzaileek kontsumi ditzaten. (...) euskarazkoek (bereziki) fikzioan huts egiten dutela antzematen du hainbatek. (Salces, 2016: 323)

Egaña, Zuberogoitia eta Bidegain ere ondorio berera iritsi ziren euren ikerketan (2015): gauez, ikus-entzunezko edukiak gehien kontsumitzen diren momentuan, gazteek fikzioa eta entretenimendua gura dute, eta arlo horietan urria da euskarazko eskaintza. Arlo horiek garatzeko, gainera, diru asko behar da, eta hor euskarazkoek desabantaila handia daukate telebista-kate handiekiko; Astigarragak (2011) eginiko ikerketan, berbarako, ageri da batez beste EITBk Espainiako kate handiek baino sei bider aurrekontu txikiagoa daukala fikziozko telesailak ekoizteko.

Kinka horretan, logikoa dirudi Joselu Blanco EITBko programa eta programazio arduradunak Mondragon Unibertsitatearen Aretxabaletako campusean 2016ko otsailean emaniko hitzaldian esplizitaturiko apustuak: bere ustez, EITB albistegietan lehiatu ahal da batik bat, eta hortxe egingo du indar berezia. Berriro diogu: apustu logikoa da, baina Salcesek ateratako ondorio bat (2016: 650) datorkigu puntuan gogora: «Euskal hiztun komunitatearen erdigunetik kanpo inpaktua izatea euskarazko hedabideen sektoreak datozen urteotan izango duen erronkarik garrantzitsuenetarikoa izango da».

Gogoeta horren ildotik, horra erantzun errazik ez daukan galdera: hedabideen kontsumo militantea geroz eta urriagoa den garaiotan, gazteak informaziotik entretenimendura mudatzen ari diren garaiotan, zelan iritsi geroz eta soslai hedonistagoa duen audientziara?

3.5. Kirol egunkariaren falta eta monolaborantza

Aurreko atalean airean utzi dugun galderari helduta, Salcesen ikerketa-tik ondoriozta daiteke hutsune bat dagoela euskarazko hedabideen eskaintzan:

Kirol emanaldiak ikusteko/entzuteko edo prentsa espezializatua irakurtzeko ohitura ez duten solaskideen artean ere badago tankera horretako edukien falta nabarmentzen duenik. Arreta eman digu kirolari buruzko edukien falta baino gehiago kirol egunkari baten gabezia jartzen dela azentua. Ez da generikoki hitz egiten, zuzeneko alderaketak egiten dira inguruko hizkuntzetan arrakastatsuenak diren produktuekin. Gehienetan Espainiako *Marca* egunkariarekin egiten dira konparazioak.⁷

(...) beste pertzepzio bat azaltzen da, hain zuzen ere, euskarazko hedabideen monokultiboari dagokiona. Ikuspegi horren arabera, komunikabide mota bakoitzean komunikabide erreferentzial bakarra legoke euskaraz, eta horrek asko zailduko luke kontsumoa, hainbat arrazoi direla medio. (Salces, 2016: 385-386)

3.6. Euskaratik pentsaturiko audientzia-ikerketen beharra

Pernandoren egia da: jendearengana iritsi gura izanez gero, audientzia ezagutu beharra dago lehenengo eta behin. Euskaraz dihardutenek, ordea, telebistaren arloan dihardutenek batik bat, arazoa dute, Izagirrek (2004) seinalaturiko moduan, ikusleria-ehunekoak ematerakoan zaku berean sartu ohi baitira euskaldunak eta euskaraz ez dakitenak. Inkestek soilik populazio euskalduna aintzat hartuko balute, emaitzak desberdinak lirateke: *Herri txiki infernu handi* saioak, berbarako, %3,2ko ikusle kuota orokorra izan zuen 2016ko urtarrilean, baina euskaldunen artean %7,5ekoa (Urkizu, 2016b).

Datu horiek, alabaina, Hego Euskal Herriari dagozkio soilik. Horra beste arazo bat: ez dago euskararen lurralde osoa aintzat hartzen duen azterketa sistematikorik.⁸ Arazo horretaz jabetuta, EUKOA egitasmoa, euskal komu-

⁷ Antzekoa gertatzen da Ipar Euskal Herrian *L'Equipe* eta, bereziki, *Midi Olympique* egunkariekin.

⁸ Rebea Garai EITBren Ikerketa eta Audientzia saileko arduradunak jakinarazi digunez, «normalean Kantar-ek ematen dituen datuak EAEkoak dira eta batzuetan EAE + Nafarroakoak, baina normalean EAEkoak soilik. CIESeko kasuan, bai EAE baita Nafarroakoak. Kasu baten edo bestean beti agertzen da zein esparrutako datuak ematen diren» (komunikazio pertsonala, 2016-03-16). Ipar Euskal Herriari dagokionez, «Frantzia mailako neurketek nekez aintzat hartzen dituzte hiru herrialdeak datuen xeheketa-unitate gisa, Médiamétrie-ren Médialocales atalaren

nikabideen audientziak aztertzea xede zuen erakundearen proiektua, aurkeztu zen bere garaian (Williams et al, 2011), baina egitasmo hura ez zen gauzatu.

Aurrera begira, euskarazko komunikazio-eremua sendotzeko estrategiko deritzogu sektorearen eta administrazioen artean euskarazko hedabideen audientzia-neurketez arduratuko litzatekeen erakundea diseinatu eta eratzeari. Horri gagozkiola, oso aintzat hartzekoa da 2016ko urtarrilean Hekimenek, EHUK eta Deustu eta Mondragon unibertsitateek Euskal Hedabideen Behategia sustatzeko sinatutako akordioa; ez alferrik, hedabideen behategiaren beharra arrazoitzen hasita, honako hau da Hekimenek lehengo eta behin markatzen duen helburua: «Audientziak neurtuko litzatekeen tresna edo modu guretzako baliagarri bat diseinatzeko»⁹.

3.7. Esparru desberdinak (EAE, Nafarroa, Ipar Euskal Herria) eta tokikoen eta nazionalen arteko elkarlana

Euskararen lurralde osoko daturik ez izatea zatiketa juridiko-administratiboari zor zaio hein handi batean; zatiketa horrek kontsumo-moldeetan ere eragina dauka, Euskal Herriko hedabideen kontsumoaren argazkiak hiru esparru oso desberdinak erakusten baititu (EAERI dagokiona, Nafarroakoa eta Ipar Euskal Herrikoa).

Hiru errealitate horietako bakoitzak ezaugarri berezko eta propioak izanagatik, prentsari dagokionez elementu komun bat dute guztiak: Euskal Herrian eginiko egunkari ez abertzaleak dira hegemoniko (*El Correo*, *Diario Vasco*, *Diario de Navarra* eta *Sud Ouest*). Hegoaldekoen eragin-eremua pro-

---

baitako Pays Basque lagin espezifiko delarik ezagutzen dugun salbuespen bakarra. Tamalez, azken honek euskarazko bi irrati kateren (Irulegiko Irratiaren eta Gure Irratiaren) kontsumoaren berri baino ez digu ematen. Gaintontzean, kulturaren eta hizkuntzaren arloko erakunde publikoek eta bertako euskarazko hedabideek beraiek egindako txosten bakanek baino ez gaituzte datuz hornitzen» (Salces, 2016: 647).

⁹ <http://www.hekimen.eus/behategia/>

bintzia da eta eremu zabalagoa hartzen du *Sud Ouest*-ek,¹⁰ baina denek ere informazio lokala dute indargune, hortxe gailentzen zaizkio prentsa nazional euskaltzale/abertzaleari. Haatik, euskaraz tokiko prentsa joria dagoela kontuan izanik, kazeta nazional eta lokalen arteko elkarlanetik proiektu interesgarriak atera daitezkeela begitantzen zaigu. Arabako *Alea* astekaria, GEU Gasteiz elkarteak, *Goiena* eta *Berria* komunikazio-taldeek eta Arabako zenbait eragilek elkarrekin garatutako proiektua, adibide ona dela uste dugu.

Tokikoen eta nazionalen elkarlana ikus-entzunezkoetan ere posible izan daitekeela erakusten du Korrikaren 19ren hasiera-ekitaldia Urepeletik zuzenean eskaintzeko Kanaldudek, EITBk, *Ipar Euskal Herriko Hitza*-k, *Berria*-k, Euskal Irratiek, *Kazeta.eus*-ek, *Tokikom*-ek, *Herria*-k eta Hamaika Telebistak burututako elkarlanak (Landaluze, 2015). Gainera, Korrika horren amaiera-ekitaldian ere errepikatu zuten elkarlan-esperientzia ETBk, Hamaikak, *Berria*-k eta *Tokikom*-eko kateek (Urkizu, 2015), eta urteak dira EITB, Hamaika eta Goienaren arteko elkarlanari esker Durangoko Azokan *Azoka Telebista* eskaintzen dela.

Eskaintza aberastu eta produkzio erakargarriagoak osatze bidean ezinbesteko deritzogu ikus-entzunezkoen arloan elkarlan horretan sakontzeari, besteak beste Salcesek seinalatzen duen kontu honegatik:

(...) elementu bisualei lotutako espektakularizazioak kalitatearen kontzeptua definitzeko orduan duen garrantziari arreta handiagoa jarri beharko litzaiokeela deritzogu. Planteamendu horren arabera, telebisten kasuan kalitatearen inguruko pertzepzioak askoz modu gordinagoan islatuko luke komunikabide handien eta txikien arteko baliabide desoreka, eta gutxieneko estandarrak mundu mailako hedabide erraldoien ekoizpenek paratzen duten parametroen arabera zedarrituko lirатеke, bereziki fikzioaren alorrean (Salces, 2016: 643).

Egaña, Zuberogoitia eta Bidegainek gazteekin eginiko ikerketan (2015) maiz atera zen kontu hori: gazteek ia ez dute euskarazko tokiko telebistarik

¹⁰ *Sud-Ouest*-ek hainbat edizio dauzka, eta horietako bat Lapurdi eta Nafarroa Beherera mugatzen dena (Pays Basque), Zuberoako edizioa Biarnoarekin nahasita dago, baina Zuberoan, batez ere *La République des Pyrénées* irakurtzen da.

kontsumitzen, haien ustez berauen estetikak eta ikus-entzunezko hizkuntzaren erabilerak ez dituelako betetzen bete beharreko gutxieneakoak («hain gaude ohituta 10 minutuan 500 plano ikusten ezen epe horretan 50 jartzen dizkigutenean guretzat hori mantsoegia baita», dio ikerketa horretan jasotako gazte baten lekukotzak).

Hori horrela izanik, galderak datoz burura: merezi du hain baliabide gutxirekin tokikoek 24 orduz emititzea, ala nazionalekin elkarlana landuta deskonexioen bidea esplora daiteke, egunean 20-30 minutu inguru ekoitziz eta gainerako denboran telebista nazionaleri lekua utziz? Tokian tokiko nodoak izango lituzkeen telebista nazional errotuagoa etor liteke hortik?

Telebista nazional eta *errotu* terminoak erabili ditugunez, bestalde, atentzia ematen duen beste kontu bat da Ipar Euskal Herriko euskaldunei oro har arrotz zaiela ETB, besteak beste erabiltzen dituen erreferentziak oso EAEkoak direlako (non eta ez diren zuzen-zuzenean espainolak¹¹) eta *prime time* orduak ere desberdinak direlako. Kontuan hartu beharko luke hori EITBk, batez ere Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoako biztanleak audientzia potentzial direla aintzat hartuta¹². Izan ere, lehen aipaturiko arrotasun-sentipena gorabehera, Euskararen Erakunde Publikoaren 2007ko azterketaren arabera Euskadi Irratia hamargarren irrati entzunena da hiru probintzia horietan, eta Gaztea hamalagarrena; ikerketa horretan ageri denez, Hego Lapurdin eta Nafarroa Beherean gainerako eskualdeetan baino

¹¹ 2016ko negu hondarreko adibide bat ekarriko dugu esanikoa ilustratzeko: TAOren tasen inguruko albistea ematen ari ziren *Gaur egun* albistegian, eta EAEko hiriburuetakoko prezioak Zamora eta beste zenbait hiri espainoletakoekin alderatu zituzten Miarritze edo Baionakoekin beharrean, inguru horietako audientzia potentziala uxatuz edota arrotz sentiaraziz. Irizpide berari jarraiki (eta FORTAko kide izateak dakartzan morrontzak tarteko), albiste izan ohi da Espainiako bazterrik urrunenean jazotako gertaera, baina ez ordea Paue edota Bordelekoa, hauek hurrago ditugun arren.

¹² Ezin ahaztu, era berean, zeintzuk diren EAEko ikusleen joerak (ez daukagu Euskal Herri osoko estatistikarik): 2016ko urtarrilean Tele5k %15,8ko ikusle-kuota lortu zuen (Espainian baino bi puntu gehiago); bigarren tokian zen Antena3, 4,9 puntu gutxiagorekin. Azpimarratzekoa da, halaber, la Sextak hartutako indarra: %8,6ko ikusle-kuota, Espainian baino 1,3 puntu gehiago (Urkizu, 2016b).

arrakasta handiagoa dute bi irratiek (Salces, 2016: 558-559an aipatua). Hona datu adierazgarri batzuk:

Ipar Euskal Herrian, astelehenetik ostiralera irrati-entzuleen %5ak sintonizatzen du Euskadi Irratia, eta beste %10 batek astean behin edo birritan. Eremu horretan, Nafarroa Beherean (%12) eta Lapurdiko hegoaldean (%10) ditu eguneroko entzule-proportzio handienak. Bestalde, Gazteak Euskadi Irratiak baino arrakasta gutxiago du Bidasoaren ipar ertzean. Izan ere, musika irratia entzuten dutenen kopurua %2koa da bertan, eta beste %5 batek astean behin edo birritan entzuten du. Iparraldearen baitan, Lapurdiko hegoaldean entzuten da gehien Gaztea, bertan irratia entzuten dutenen %6ak sintonizatzen baitu. (Salces, 2016: 560)

Irratien adibidea jarri dugu, baina telebistarentzat ere berdin-berdin balio du. Kontu honetan ez ezik, baina, arlo orokorrago batean ere hausnarketarako parada eskaintzen du EITBk, eta hurrengo puntuan helduko diogu gai horri.

3.8. EITB: eredia berriz pentsatzeko unea?

Euskarazko hedabideen diru-laguntza politika berbagai izan da azken bo-ladan. Jaurlaritzak Hekimen-eko hedabideetara bideratutako diru-kopurua, batetik, eztabaida-iturri da (ikus adibidez, Iraola, 2016). Kinka horretan, bada diru-laguntza horiek EITB taldera bideraturikoeekin alderatu dituenik: «(...) hasi behar dugu hitz egiten hedabide publiko eta herri ekimeneko hedabideen finantzaketan dagoen desoreka ikaragarriaz. 2012an Eusko Jaurlaritzak 132 milioi jarri zituen EITBko aurrekontuan, herri ekimeneko dozenaka komunikabideren aurrekontuetan 5 milioi». (Letona, 2013)

Horren aurrean, ez zaigu iruditzen besteei emateko batari kentzea kon-ponbide egokia izan daitekeenik. Aukeran, hobe diru-laguntzak handitzeaz eta polo nagusi bien arteko balizko sinergiaz eta elkarlan posibleaz berba egitea. Ildo horretan, Tokikom-en gogoeta-taldeak (2013) bi solairuko etxearen metafora baliatu zuen elkarlan hori irudikatzeke (beheko solai-ruan tokikoak leudeke, saretuta, goian orokorrak, eta igogailua gora eta behera ibiliko litzateke, edukiak garraiatzen).

Urrats txikiren batzuk egin dira norabide horretan (tokikoetako kazetarien kolaborazioak Euskadi Irratian, Korrikako edota *Azoka Telebista*-ko esperientziak...), baina begitantzen zaigu hor dagoen potentziala ez dela oraindik behar beste ustiatu. Joselu Blancoren ideia aipatu dugu lehen, zelan bere ustez ETB albistegietan lehiatu ahal den batik bat. Iruditzen zaigu erronka horri hobeto erantzun ahal zaiola tokikoekin elkarlanean, modu horretan Euskal Herriko txoko gehienetako lehen eskuko informazioa lortzeaz gain ETBk aukera izango lukeelako sare modura eratu eta gizartean gehiago errotzeko.

EITBk, nolana dela, aparteko gogoeta merezi du, bai irismen handiena duen euskarazko hedabide-taldea delako, bai berak daukalako aurrekonturik altuena; hurrengo lau urteetan, gainera, gora egingo du aurrekontu horrek, 2016-2019 aldirako kontratu-programa tarteko; edozelan ere, Aranbururen ustez (2016), «2016 eta 2019 artean diru-laguntzak gorakorrak izango diren arren, zifrak, zenbaki absolututan, 2003-2004ko aurrekontuak baino txikiagoak dira».

Zein izan behar da, baina, deskribatu berri dugun panorama honetan, EITBren funtzioa datozen urteetan? Izan ere, EITBren sorrera-legea 1982koa da, eta egungo kinka ez da ordukoa. Amezaga eta Aranaren arabera (2008) EITB, bere sorrera-legeak hala xedatuta, helburu birekin jaio zen: euskara eta euskal kultura sustatzea batetik, eta euskal gizartea informatzea eta kohesionatzea, bestetik. Alabaina, ETB2ren sorrerak, 1986an, aldaketa ekarri zuen:

Horrela, behin [ETBn] sartuta, gaztelera presentzia irabaziz joan zen, 1986ra arte. Urte horretan ordura arteko eredia (euskararen zentraltasun kuantitatibo eta kualitatiboa zuena alegia) hautsi eta kanal bikoizketara jotzea erabaki zen: bata, ETB1, euskara hutsez arituko zena; eta bestea, ETB2, gaztelera hutsezkoa (denbora tarte txiki batean euskarazko saioren batzuk aieratzen zituen arren, berehala elebakartu zen). (Amezaga eta Arana, 2008: 40)

Bi ikertzaileon ustez, ETB2 sortuz geroztik, erdarazko katearen zeregin esklusibotzat utzi zen bigarren xedea (euskal gizartea informatzea eta kohesionatzea), eta ETB1 euskal hitzunei produktuak eskainiz euskara sustatzera

mugatu zen. Haatik, iruditzen zaie gaur egun «modu zabal eta integratzailean» heldu beharko litzaiekeela bi helburu horiei, «hizkuntzen susperkuntzari eta erabilerari dagozkion ikuspegi dikotomikoak» baztertuta, «osagarritasuna» bilatuta eta euskarari bultzada emanda orain arte nagusiki gaztelaniaz aritu izan diren euskarrietan ere, «euskara modu goxoan txertatzeko, ulermen maila baxua edota ohiturarik ez duten ikus-entzuleak erakarritz», eta, horrela jokatuta, «euskararen legitimazioa, presentzia soziala eta erabilgarritasuna bultzatuz». Horretarako, eta baita arestian aipatu dugun familia mistoen kontuari aterabidea emateko ere, proposatzen dute baliatzea irudiak, grafismoa, gaininprimaketak eta digitalizazioak zabaltzen dituen aukerak (azpituduluak eta audio elebiduna, nagusiki). (Amezaga eta Arana, 2008: 47-48)

Proposamenaren lehen atalari arreta berezia jartzea merezi duela uste dugu: *ETB1 = euskal kultura eta euskararen sustapena* eta *ETB2 = euskal gizarte informatzea eta kohesionatzea* ikuspegi dikotomikoa gainditzeari, alegia. Izan ere, Andoni Aranburu EITBko Estrategia eta Komunikazio Zuzendaria Mondragon Unibertsitatean 2016ko Gertukom jardunaldian¹³ aipatutako arazoa datorkigu gogora: Galizian eta Katalunian kate autonomiko jeneralista bakarra daukate eta horrek erraztu egiten die marka lantzea; ETBren kasuan, aldiz, kate jeneralistak bi dira. Horrek, aurrekontuan eragiteaz gain, marka indartzea zailtzen du Aranbururen iritziz.

Bi kontu horiek gogoan izanik eta lehenago aipatutako aldaketa soziolinguistikoak aintzat hartuta, burura datorkiguna da ea ez ote den garaia ikuspegi dikotomiko hori gainditzeko, kate bakarrean batuta euskal gizarte informatzeko eta kohesionatzeko funtzioa eta baita euskara eta euskal kultura sustatzeko ere. Kate jeneralista bakarraz ari gara, gaztelaniari ere leku egin baina, azpituduluak, audio bikoitza eta ikus-baliabideak oro baliatuta, euskararen hegemonia bermatuko lukeen kate bakarraz, gainerako hirurak euskarazko tematikoei utzita (adibidez, umeentzako bata, kirol eta albisteentzako bestea eta lehenago botatako telesailentzako hirugarrena). Egitea baino errazagoa da esatea, badakigu, baina gaiak hausnarketa merezi duela uste dugu.

¹³ <http://gertukom2015.mondragon.edu/eu>

4. Azken hitza

Euskaraz diharduten komunikabideen gaur egungo argazkia eskaini dugu artikulu honetan, argazkiari arretaz erreparatu eta atentzioa ematen duten zenbait elementu seinalatzearekin batera. Dena dela, ez da komeni nondik gatozen ahaztea. Hona Luis Alberto Aranberri *Amatiño*-k kontaturiko hiru anekdota, Hego Euskal Herrian 1970eko hamarkada amaieran bizi zen giroaren adierazgarri:

1. *Deia*-ren bi erredaktore-buruetako batek, guztiz kazetari ona eta Unibertsitateko irakasle, benetan uste zuen (eta jendaurrean esaten zuen) euskara ez zela komunikazio-hizkuntza (*el euskara no es lengua de comunicación*), eta, ondorioz, alferrik ari ginela, euskara ez baitzen sekula komunikabideetan zabalduko eta normalduko. Hau 1977an esaten zuen, ETB sortu baino bost urte lehenago.

2. ETB 1983an hasi zenean, ez genuen uste egunero albistegi bat euskaraz egiteko gauza izango ginenik eta, hortaz, ETBren lehen programazioa telebista elebidun bezala prestatu zen. Gero, azkenengo momentuan, Eusko Jaurlaritzak hartu zuen euskaraz bakarrik egiteko erabakia, irriari zein prentsa elebidunaren porrota aztertu ondoren.

3. Euskaltzaindiak [Espainiako] *Real Academia*-ren titulua jaso zuenean (1975 inguruan), Euskaltzaindiak berak prentsaurrekoa eskaini zuen Durangon eta den-dena gaztelaniaz izan zen. Prentsaurrekoa amaitzeaz zela, galdera gehiago ez zegoela-eta, nik euskaraz galdetu nuen ea euskaraz galderarik egiterik ote zegoen. Inguruan nituen kazetariak irain edo probokaziotzat hartu zuten nire *ausardia* hura.» (Amatiño, Zuberogoitia, 2003: 273an aipatua).

Garai berean, Ipar Euskal Herriko egoera ez zen hobe; Alexandre De la Cerdak¹⁴ aipaturiko anekdota honek garai hartako aurreiritzien berri ematen du: «(...) Une anecdote peut facilement montrer l'état de sous-développement voulu et contrôlé de l'information dans lequel se trouvait le Pays Basque: désirant interviewer un vieux pilotari sur ses souvenirs, ce dernier

¹⁴ 1970eko hamarraldi amaieran Ipar Euskal Herrian emititzen hasi zen Radio Adour Navarre irrati elebidun abertzalearen zuzendari zen Alexandre De la Cerda.

hésitait, et finissait par nous répondre que le micro n'était pas un instrument basque.» (De la Cerda, Zuberogoitia, 2003: 347n aipatua).

Kinka horretan, 1980ko hamarkada giltzarri izan zen euskarazko komunikabideentzat: hamarkada hasieran ikus-entzunezkoen arloan Ipar Euskal Herriko euskal irratiak eta EITB sortu ziren ia ezer ez zegoen lekuan; hamarkada amaieran, berriz, tokiko prentsa eta *Euskaldunon Egunkaria*. Denbora-tarte laburrean ia-ia ez izatetik izaterako bidea egin zela, funtsean, eta hazkunde-prozesu luze eta konplexuan murgilduta jarraitzen duela euskarazko komunikazio-eremuak, hazikurenak jota aldi-aldi (izatea berez baita problematiko) baina proiektu berriekin eta eremuak zabalduz, bizi-bizirik den seinale. Orain, heldutasun-puntura iritsita, agian estrategiak birpentsatu eta urrats berriak egiteko garaia ailegatu zaie euskarazkoei, izate hutsetik haratago joan eta apurka-apurka Euskal Herriko komunikabideen artean lidergoa lortzeko.

Bibliografia

Amezaga, Josu; Arana, Edorta, 2008, «Telebistagintzaren digitalizazioa eta euskarazko», *Bat*, 68, 37-49. Hemendik jasoa: <http://www.soziolinguistika.eus/files/02%20J%20Amezaga%20et%20al.pdf>

Aranburu, Andoni, 2016-02-27, «EITBren etorkizunarekiko konpromisoa» *Berria*. Hemendik jasoa: http://www.berria.eus/paperekoa/1832/017/003/2016-02-27/eitbren_etorkizunarekiko_konpromisoa.htm

Aranzabal, Joxe, 1998, «Euskarazko herri prentsaren bilakaera», *Euskonews & Media*, 8. Hemendik jasoa: <http://www.euskonews.com/0008z/bk/media0801eu.html>

ARGIA, 2012-11-21, «Hekimen sortu da, euskal hedabideen elkartera», *Argia*. Hemendik jasoa: <http://www.argia.eus/albiste/hekimen-sortu-da-euskal-hedabideen-elkartera>

Astigarraga, Idoia, 2011, «Euskarazko telesailen produkzioaren uzta eta mugen zertzelada XXI. mendean: Goenkale saioaren kasu-azterketa», *Uztaro*, 78, 5-29.

Azurmendi, Nerea, 2004, *Ramon Labaien. Euskal Telebista, hutsean sortua*. Andoain: Andoaingo Udala.

Basterretxea, Jose Inazio, 2003, *Aurkari ikusezina. Identitateaz eta gizarte-komunikazioaz*. Irun: Alberdania.

BERRIA, 2012-03-17, «Topaguneko tokiko hedabideek Tokikom enpresa sortu dute, etorkizuna elkarlanean diseinatzeko». *Berria*. Hemendik jaso: http://www.berria.eus/albisteak/62437/topaguneko_tokiko_hedabideek_tokikom_enpresa_sortu_dute_etorkizuna_elkarlanean_diseinatzeko.htm

Camacho, Idoia, 2002, *Herri aldizkariaren funtzioa euskara normaltzeko prozesuan (1989-1999)*. [Doktorego-tesia]. Leioa: EHU.

CODESYNTAX, 2015-02-27, «Umap Iturriak: euskaldunok Twitterren partekatzen ditugun loturen jarraipena» [blog mezua], *Sustatu*. Hemendik jaso: <http://sustatu.eus/1424978766715>

Cormack, Mike; Hourigan, Niamh, 2007, *Minority Language Media. Concepts, Critiques and Case Studies*. Bristol: Multilingual Matters.

DEIA., 2015-12-22, «EITB cierra el año con 1.070.000 telespectadores y oyentes». *Deia*. Hemendik jaso: <http://www.deia.com/2015/12/22/ocio-y-cultura/comunicacion/eitb-cierra-el-ano-con-1070000-telespectadores-y-oyentes->

Egaña, Txema; Zuberogoitia, Aitor; Bidegain, Eneko, 2015, «Media Literacy: University student perception of local media in Basque language». *Shaping the Future of News Media*. Barcelona, Pompeu Fabra, 17-19th June 2015.

EUSKO JAURLARITZA, 2015, *Euskarazko hedabideak* [txosten argitaragabea]. Gasteiz: Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza, Eusko Jaurlaritza.

Goikoetxea, Garikoitz, 2016-03-08, «Hekimenek ez du nahikotzat hartu diru laguntzen egituratze berria», *Berria*. Hemendik jaso: http://www.berria.eus/paperekoa/1851/011/001/2016-03-08/hekimenek_ez_du_nahikotzat_hartu_diru_laguntzen_egituratze_berria.htm

———, 2015-11-04, «117.000 irakurle ditu BERRIAk», *Berria*. Hemendik jaso: http://www.berria.eus/paperekoa/1757/008/001/2015-11-04/117000_irakurle_ditu_berriak.htm

HEKIMEN, 2016, «Hekimen elkartearen agerraldia Eusko Legebiltzarrean». Hemendik jaso: <http://www.argia.eus/albisteak/dokumentua-hekimen-elkartearen-agerraldia-eusko-legebiltzarrean>

Iraola, Arantxa, 2016-03-10, «Guretzat, irismenaren irizpideari %70 ematea desorekatuta dago», *Berria*. Hemendik jaso: <http://www.berria.eus/paperekoa>

koa/1757/008/001/2016-03-10/guretzat_irismenaren_irizpideari_70_ematea_desorekatuta_dago.htm

Izagirre, Koldo, 2004, «Masustak, madariak eta New York», *Jakin*, 142, 11-25.

Jones, Elin Haf Gruffydd, 2013, «Minority Language Media, Convergence Culture and the Indices of Linguistic Vitality», in Jones eta Uribe-Jongbloed: *Social Media and Minority Languages. Convergence and the Creative Industries*. Bristol: Multilingual Matters, 58-72.

Landaluze, Koldo, 2015-03-17, «Hamaika Telebista dedica una programación especial a Korrika», *Gara*. Hemendik jasoa: http://kazeta.naiz.eus/eu/hemeroteca/gara/editions/gara_2015-03-17-06-00/hemeroteca_articles/hamaika-telebista-dedica-una-programacion-especial-a-korrika

Letona, Xabier, 2013, «EITB eta herri ekimeneko hedabideak» [Argia sarien banaketa-ekitaldian eskainitako hitzaldia]. Hemendik jasoa: <http://www.argia.eus/argia-astekaria/2355/eitb-eta-herri-ekimeneko-hedabideak>

Salces, Gorka, 2016, *Euskaldunak komunikabideen aurrean. Iritzien, ohituren eta jarrearen azterketa kualitatibo eta kuantitatiboa* [Doktorego-tesia]. Leioa: EHU.

TOKIKOM-EN GOGOETA TALDEA, 2013, *Euskal hedabideen etxea, tokikoen ikuspegitik*. Hemendik jasoa: http://www.erabili.eus/zer_berri/muinetik/1385548090/zer_berri/muinetik/dokumentuak/2013/EUSKAL_HEDABIDEEN_ETXEA.pdf

TOPAGUNEA, 2011, «Hedabideak, aliantzen garaia», *Topaberri*, 65, 14-18. Hemendik jasoa: <http://topagunea.eus/dokumentua/topaberri-65-2011ko-abendua-hedabideak-aliantzen-garaia/>

Urkizu, Urtzi, 2016a (2016-02-19), «Hekimeneko hedabideetako trafikoa %76 hazi da bost urtean», *Berria*. Hemendik jasoa: http://www.berria.eus/paperekoa/2346/036/002/2016-02-19/hekimeneko_hedabideetako_trafikoa_76_hazi_da_bost_urtean.htm

———, 2016b (2016-02-02), «ETBk azkenaldiko ikusle datu onenak lortu ditu urtarrilean», *Berria*. Hemendik jasoa: http://www.berria.eus/paperekoa/2346/036/002/2016-02-02/etbk_azkenaldiko_ikusle_datu_onenak_lortu_ditu_urtarrilean.htm

———, 2016c (2016-01-03), «Inoizko ikusle datu txikienak izan ditu ETBk 2015. urtean», *Berria*. Hemendik jasoa: http://www.berria.eus/albisteak/118220/etb1ek_eta_etb2k_inoizko_ikusle_datu_txikienak_izan_dituzte_2015ean.htm

———, 2015-03-28, «Korrikaren amaiera emango dute bihar euskarazko komunikabideek», *Berria*. Hemendik jasoa: http://www.berria.eus/paperekoa/2273/029/002/2015-03-28/korrikaren_amaiera_emango_dute_bihar_euskarazko_komunikabideek.htm

Williams, Colin; Evas, Jeremy;; Climent-Ferrando, Vicent eta Larrinaga, Elixabete, 2011, *Irigoienazpikoa - Hizkuntza ez hegemoniko edo maila ertainekoak hedabideetan eta IKTetan*. Andoain: Hitzurun Hizkuntz Zerbitzuak

Zuberogoitia, Aitor, 2003, *Euskararen presentzia gaur egungo prentsa elebidun abertzalean*. [Doktorego-tesia]. Leioa: UPV/EHU.